

Edgar Morin forener det, vor kultur adskiller

Af. Professor Dominique Bouchet
Syddansk Universitet

Af alle de forskere jeg er stødt på, er Edgar Morin **den forsker som mest har bidraget til at forene alt det, som vor kultur adskiller**. Og det er faktisk derfor, at han i 1996 fik tildelt Syddansk Universitets æresdoktorgrad.

Vi lever i en mærkværdig tid. Vi har aldrig kunnet producere så komplicerede maskiner, men vi er ude af stand til at kontrollere fænomener, som synes at være mere enkle. Vi har opnået megen viden om alverdens ting og sager, men vore kundskaber er blevet så specialiserede, at de har svært ved at kommunikere med hinanden. Vi har aldrig fået adgang til så mange informationer, men vi drukner ligefrem i dem.

De fleste videnskabsmænd er så specialiserede, at de ikke har store muligheder for at se tingene fra andre synsvinkler end dem, de er vant til. Og hvis man tør arbejde på tværs, bliver man mistænkt for overfladiskhed. « Har han nu også forstand på det? » udtaler kollegaerne i korridorerne. Ikke desto mindre er det mere end nogen sinde nødvendigt, at der er nogen, der tør beskæftige sig med det, der falder i hullerne mellem disciplinerne, nogen, som tør tænke på tværs og forbinde.

Det er netop det, som Edgar Morin har turdet. Som en sociolog, der interesserer sig for de forandringer, der præger den tid han lever i, bemærkede han, at der var ved at ske noget ikke blot i ungdomskulturen, i samfundsstrukturen eller i den politiske kultur, men i videnskaberne. Han satte sig ind i disse forandringer, og forbandt dem med de øvrige samfundsmæssige forandringer.

Edgar Morin begyndte at sammentænke udviklingen inden for de mange forskellige videnskabsgrene med sine og hans samfundsvidenskabelige kollegaers observationer om samfundsforandringer. Han indså, at den forældede videnskabelige tankegang virker hæmmende for forståelsen og forvaltningen af de problemer, vort samfund står overfor. Det blev klart for ham, at en af de nødvendige forudsætninger for at komme ud af den kulturelle krise, som vi befinder os i, er, at der udvikles en ny form for videnskabelighed.

En form som ikke er blind over for de myter, fornuften bygger på, og som ikke længere gør os blind over for det, som ligger uden for fornuftens rækkevide.

Tidligere havde man forbundet kundskabsudviklingen med uvishedsafvikling. Traditionelt har man for at opnå kundskab tilstræbt at adskille og reducere, dvs. at simplificere alting. Edgar Morin viser, at det både er muligt og ønskeligt at forbinde samtidig med at man adskiller, at respektere subjektiviteten, kreativiteten og uvisheden. Til dette formål udvikler han en ny måde at erkende, en ny måde at tænke på: den komplekse tanke. Det er en tænkning, som arbejder med uvisheden, og som er i stand til at begribe organisationen. Complexus betyder « det som er vævet sammen ». Det er en tænkning, der er i stand til at forbinde at kontekstualisere, at globalisere, men samtidig også til at erkende det særegne, det individuelle, det konkrete.

Den komplekse tanke er ikke det modsatte af den forsimplede tanke, men integrerer denne: « Det drejer sig ikke om at forkaste den klassiske videnskabs principper - orden, adskillelighed og logik - men om at integrere dem i et skema, som på en og samme tid er større og rigere. » Jean-Baptiste Poquelin – *alias Molière* – *disait qu'il ne faut pas vivre pour manger, mais plutôt manger pour vivre*. Edgar Nahoum – *alias Morin* – *nous dit que la pensée n'est pas faite pour servir la logique; elle se sert de la logique, que le paradoxe, c'est que c'est la pensée qui élabore le système de règle qui la contrôle. Il nous dit aussi qu'il faut manger pour vivre pour manger*.

Men, som sagt, alt kan ikke siges simpelt. Hvorfor skulle Edgar Morin have brugt fire tykke bind til at forklare, hvad den komplekse tanke er, hvis det var muligt at gøre det i fem minutter? Det er det ikke. Men Morin har gjort sig bemærket for mere end det, han nu får æresdoktorgraden for.

Edgar Morin blev kendt i 60'erne for sine analyser af massekulturens sociologiske, økonomiske og kulturelle aspekter. Hans bog *Signalement af vor tid* inspirerede en hel generation på højskoler, seminarier, gymnasier og universiteter. Her kunne man læse om forbrugets demokratisering, om fritidens og turismens stigende betydning, om reklamens funktion... Morin var en af de første til at se, at med massekulturen vil man nedprioritere såvel

fortiden som fremtiden for at lægge hovedvægten på det nutidige. En uophørlig udskiftning, en dyrkelse af nuet, en evig skiftende nutid, hvor de unge og det ungdommelige overtager den centrale plads, fører os ind i et rodløst, bevægeligt forhold til verden, en omflakken i tid og rum. Det fremmer angsten og fortrænger den på én gang.

Morin beskæftigede sig også med den måde, hvorpå vort samfund forholder sig til døden på, med dyrkelsen af medieidoler, med filmmediets betydning, med rygternes udbredelse, med forandringerne i landbrugskulturen, m.m.

Han er også en af de mest betydningsfulde analytikere af det kommunistiske system, som stat i øst og som parti i vest, samt af de senere års ændrede forhold mellem økologisk miljø og samfund.

Edgar Morin er født i 1921, har skrevet 40 tykke bøger, hundredvis af artikler og holder stadig foredrag over hele kloden. For mig at se, kunne han besidde et professorat i antropologi, sociologi, politologi, filosofi, idéhistorie, videnskabsteori... (Men det siger måske mindre om Morin, end om den forældede måde, vi skærer i virkeligheden på). Han er velorienteret i det, der foregår i naturvidenskaberne og samtidig debattør i medierne, aktiv som forskningsleder, et « renaissance menneske » vil nogen sige. En nysgerrig evig studerende vil jeg sige.

Edgar Morin er en af de få, som hele sit liv har turdet beskæftige sig med alle de fag, som gymnasieeleverne bliver introduceret til; han har hele sit liv bekæmpet tendenserne til forstening i såvel fagdiscipliner som samfundet. Derfor, er han et forbillede for andre nysgerrige sjæle.

I *Europæisk Kultur* (udgivet på Gyldendal i 1987) skrev Morin, at det, vi bør helligholde i demokratiet, er dets manglende sandhed – det vil sige: den regel, der spiller de forskellige sandheder ud mod hinanden. Edgar Morins værk problematiserer videre og puster dermed yderligere liv i det samfund, som han er en del af.

Il reste qu'avec Edgar, on reste sur ses gardes.

Dominique Bouchet

Nyere værker af Edgar Morin om det valgte tema:

Morin, Edgar (Ed.). 1999. *Relier les connaissances. Le défi du XXIème siècle. Journées thématiques, Paris, du 16 au 24 mars 1998.* Paris: Seuil.

Morin, Edgar. 1999. *La tête bien faite. Repenser la réforme, réformer la pensée.* Paris: Seuil.

Morin, Edgar. 2000. "Réforme de la pensée et éducation au XXIème siècle." Pp. 271-275 in *Les clés du XXIème siècle*, edited by Jérôme Bindé. Paris: Unesco/Seuil.

Morin, Edgar. 2000. *Les sept savoirs nécessaires à l'éducation du futur.* Paris: Seuil.

Morin, Edgar. 2001. *L'humanité de l'humanité. La Méthode. Tome 5. Livre 1: L'identité humaine.* Paris: Seuil.

Morin, Edgar. 2002. "Une mondialisation plurielle." Pp. 1 & 19 in *Le Monde*. 26 mars 2002 Paris.

Morin, Edgar. 2002. *Pour une politique de civilisation.* Paris: Arléa.

Morin, Edgar. 2002. "Au-delà de la globalisation et du développement, société-monde ou empire-monde ?" *Revue du Mauss*: pp. 43-53.

Morin, Edgar, Emilio Roger Ciurana, and Raúl Domingo Motta. 2002. *Educar en la era planetaris. El pensamiento complejo como método de aprendizaje en el error y la incertidumbre humana.* Valladolid: UNESCO & Universidad de Valladolid.

Bøger af Edgar Morin oversat til dansk:

Morin, Edgar. 1967(1962). *Signalement af vor tid. Om massekulturens sociologiske, økonomiske og kulturelle aspekter.* Copenhagen: Gyldendal Uglebøger.

Morin, Edgar. 1974(1973). *Det glemte mønster: Den menneskelige natur.* Copenhagen: Gyldendal.

Morin, Edgar. 1988(1987). *Europæisk kultur. På vej mod en ny bevidsthed.* Copenhagen: Gyldendal.

Morin, Edgar. 1990 (1986). *Metoden: Kendskabet til kundskaben - en erkendelsens antropologi.* Aarhus, Denmark: Ask.
